

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

СМОЛІЙ Людмила Василівна

УДК 631.164.23:633.63:631.14

**ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ БУРЯКІВНИЦТВА
У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Умань – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Уманському національному університеті садівництва Міністерства аграрної політики та продовольства України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Коденська Марія Юхимівна,
Національний науковий центр
“Інститут аграрної економіки”,
головний науковий співробітник
відділу інвестицій

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Лузан Юрій Якович,
Національний науковий центр
“Інститут аграрної економіки”,
перший заступник директора
з наукової роботи

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Фурса Анатолій Васильович,
Інститут цукрових буряків НААН,
провідний науковий співробітник
лабораторії економіки, маркетингу,
інтелектуальної власності та інновацій

Захист відбудеться «14» квітня 2011 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 74.844.03 Уманського національного університету садівництва за адресою: 20305, Черкаська обл., м. Умань, вул. Інститутська, 1, Наукова бібліотека Уманського національного університету садівництва, відділ обслуговування наукових співробітників, 2-й поверх, кімн. 2.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Уманського національного університету садівництва за адресою: 20305, Черкаська обл., м. Умань, вул. Інститутська, 1.

Автореферат розісланий «9» березня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.А. Коротєєв

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Запорукою розв'язання проблеми продовольчої безпеки в державі є розширене відтворення аграрно-промислового виробництва на інноваційній основі з достатнім інвестиційним забезпеченням. Ця проблема є досить гострою для цукробурякового виробництва, що має стратегічне значення не тільки для АПК.

Рівень інвестиційного забезпечення виробництва цукрових буряків у сільськогосподарських підприємствах значною мірою визначатиме швидкість подолання негативних тенденцій у галузі, що призвели до зниження її ефективності, втрати сільськогосподарськими товаровиробниками інтересу до розвитку буряківництва, обмеженості доступу до ресурсів, необхідних для впровадження інтенсивних технологій виробництва. Вирішення проблеми пошуку доступних джерел інвестування та раціонального використання інвестицій у буряківництві є основою технічного й організаційного переозброєння виробництва, впровадження інновацій, випуску конкурентоспроможної продукції.

Питання теорії і практики інвестицій, значення інвестиційного забезпечення для сталого економічного зростання аграрно-промислового виробництва знайшли відображення у дослідженнях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців: В.Г. Андрійчука, А.П. Гайдуцького, Л.Дж. Гітмана, С.О. Гуткевич, М.І. Кісіля, М.Ю. Коденської, Г.П. Лайко, Ю.Я. Лузана, Т.В. Майорової, В.Л. Осецького, А.А. Пересади, Дж.М. Розенберга, П.Т. Саблука, В.Г. Федоренка, У. Шарпа та інших вчених-економістів. Проблема розвитку буряківництва присвятили дослідження В.С. Бондар, О.М. Варченко, М.Ю. Коденська, В.І. Пиркін, В.Г. Поплавський, М.В. Роїк, С.А. Стасіневич, А.В. Фурса, М.М. Ярчук та інші.

Вагомі наукові дослідження та значні практичні розробки цих вчених є підґрунтям для подальшого вивчення проблеми. Динамічність економічних умов, в яких функціонують бурякосійні підприємства, високі вимоги до результативності виробництва вимагають пошуку нових підходів до визначення пріоритетів інвестиційного забезпечення буряківництва, обґрунтування потреби в інвестиційних ресурсах безпосередньо для сільськогосподарських підприємств з урахуванням необхідності техніко-технологічного оновлення галузі, підвищення ефективності інвестицій, стимулювання їх інноваційного спрямування.

Зазначене зумовлює потребу в продовженні досліджень, теоретичному обґрунтуванні й розробці практичних рекомендацій щодо стратегії інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва в сільськогосподарських підприємствах, що характеризує практичне значення й актуальність проблеми та слугує основою вибору теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи Уманського національного університету садівництва “Адаптація організаційно-економічного механізму господарювання до соціально орієнтованих ринкових відносин в АПК”

(номер державної реєстрації 0101U004493). В межах дослідження автором здійснено аналіз інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва в сільськогосподарських підприємствах, обґрунтовано шляхи активізації інвестиційної діяльності та перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку галузі.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах.

Для досягнення мети дослідження було поставлено й виконано такі завдання:

- узагальнити теоретичні засади інвестиційного забезпечення та виявити особливості його здійснення в буряківництві;
- розкрити основні форми інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва в сільськогосподарських підприємствах;
- розробити методичні підходи до оцінки інвестиційного забезпечення;
- виявити тенденції розвитку буряківництва та передумови формування інвестиційної привабливості галузі в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області;
- здійснити оцінку інвестиційного забезпечення буряківництва та його ефективності у сільськогосподарських підприємствах;
- проаналізувати основні джерела інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах;
- обґрунтувати перспективи інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва;
- визначити шляхи активізації інвестування інноваційного розвитку буряківництва в сільськогосподарських підприємствах;
- обґрунтувати напрями державної підтримки інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва.

Об'єктом дослідження є процес інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах. Поглиблені дослідження здійснені за матеріалами сільськогосподарських підприємств Черкаської області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у дисертаційній роботі застосовувалися загальнонаукові і специфічні методи. Як науковий інструментарій при здійсненні теоретичного узагальнення й формулювання висновків використано абстрактно-логічний метод; для аналізу сучасного стану буряківництва та інвестиційного забезпечення його розвитку – методи середніх, абсолютних і відносних величин, порівняння, графічний (у статистичному аналізі динамічних рядів показників); при встановленні залежності між рівнем інтенсивності буряківництва та факторами, що його обумовлюють, – метод комбінаційного групування. Розрахунково-

конструктивний і нормативний методи застосовувалися при розробці перспективних параметрів галузі та необхідних обсягів інвестицій; метод економіко-математичного моделювання – для обґрунтування раціонального розподілу інвестицій за об'єктами вкладень; метод проектного аналізу – при визначенні ефективності інвестиційного проекту з виробництва біоетанолу; метод стандартизації показників – для побудови рейтингової моделі інвестиційної привабливості буряківництва. Пропозиції щодо підвищення ефективності державної підтримки інвестиційної діяльності в буряківництві обґрунтовувалися за допомогою методу системного аналізу.

Інформаційною основою дослідження були законодавчі та нормативні акти України, наукові праці провідних учених, статистичні дані Державного комітету статистики України, Головного управління статистики у Черкаській області, Головного управління агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації, Державного агентства України з інвестицій та розвитку, річні звіти сільськогосподарських підприємств Черкаської області, інформація з комп'ютерної мережі Internet, результати власних досліджень і розрахунків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у подальшому обґрунтуванні теоретичних, методичних та практичних аспектів інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва в сільськогосподарських підприємствах, що уможливило отримання таких наукових результатів:

вперше:

- запропоновано методичний підхід до розробки стратегії інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах залежно від співвідношення показників матеріально-речової і результативної складових інтенсивності виробництва, що сприятиме підвищенню ефективності використання інвестиційних ресурсів;

- розроблено динамічну економіко-математичну модель оптимізації інвестицій в основний капітал буряківництва для прийняття обґрунтованих господарських рішень щодо раціонального розподілу в часі інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на оновлення технічних засобів у сільськогосподарських підприємствах;

удосконалено:

- трактування економічної сутності поняття «інвестиційне забезпечення» з виділенням його складових: ресурсної, правової, організаційної, методичної, інформаційної та мотиваційної;

- методичні підходи до формування системи показників для оцінювання інвестиційного забезпечення на основі двох вимірів: кількісного, що передбачає визначення рівня забезпеченості інвестиційними ресурсами і необхідних обсягів інвестицій, та якісного, що включає використання методів оцінювання ефективності й структури інвестицій;

- трактування поняття «механізм інвестування інноваційного розвитку» щодо буряківництва як системи заходів, важелів, стимулів та інструментів, що використовуються для розробки і впровадження у виробництво сучасних науково-технічних досягнень та організаційно-технічних рішень у поєднанні з

доцільними формами їх інвестування;

набули подальшого розвитку:

– рекомендації щодо реалізації системи заходів підвищення ефективності державного регулювання інвестиційно-інноваційного розвитку буряківництва, що включають: запровадження диференційованого підходу при наданні сільськогосподарським підприємствам державної підтримки виробництва цукрових буряків; введення довготермінового розподілу квот для забезпечення потреб внутрішнього ринку; захист вітчизняних товаровиробників шляхом обмеження імпорту цукру та тростинного цукру-сирцю;

– методика визначення перспективної потреби інвестицій для ефективного розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах, що дозволяє врахувати обсяги інвестиційних ресурсів, необхідних для формування оборотного капіталу, та уточнити базу і норми нарахування амортизації основних засобів;

– пропозиції щодо запровадження мотиваційного механізму інвестування інноваційного процесу розвитку буряківництва в сільськогосподарських підприємствах, спрямованого на створення відповідних соціально-економічних, організаційних і правових умов для реалізації інновацій у галузі.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції щодо удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва в сільськогосподарських підприємствах, обґрунтування напрямів і джерел інвестування галузі спрямовані на досягнення її ефективного розвитку на основі активізації інвестиційної діяльності.

Рекомендації щодо реалізації комплексу заходів з розробки і впровадження у виробництво сучасних науково-технічних досягнень у буряківництві враховані Черкаською обласною державною адміністрацією при розробці програм соціально-економічного розвитку області (довідка № 128 від 18 серпня 2010 р.).

Пропозиції щодо стратегії інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва з урахуванням умов функціонування підприємств використано в роботі ПСП «Аскольд-Агро» Жашківського району Черкаської області (довідка № 37 від 15 вересня 2010 р.).

Положення й висновки дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Уманського національного університету садівництва при викладанні дисциплін «Інвестування», «Економіка підприємства» (довідка № 20-11р/58 від 26 серпня 2010 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні положення, пропозиції та висновки, подані в дисертаційній роботі, одержані автором особисто в результаті проведення самостійних наукових досліджень. Рекомендації та розрахунки, наведені в працях, опублікованих у співавторстві, використані в дисертації лише в частині особистих розробок автора.

Апробація результатів дисертації. Одержані результати та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Ефективність використання ресурсного потенціалу в

умовах сталого розвитку сільського господарства» (м. Харків, 2007 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Державна політика та стратегія реформування економіки України в XXI сторіччі» (м. Полтава, 2007 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Ринкова трансформація економіки АПК» (м. Харків, 2007 р.), Всеукраїнській науковій конференції молодих учених, присвяченій 110-річчю з дня народження М.М. Шкварука (м. Умань, 2008 р.), щорічних Міжнародних науково-практичних конференціях «Соціально-економічні аспекти формування громадянського суспільства в Україні» (м. Умань, 2007, 2008 рр.), Четвертій всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Соціум. Наука. Культура» (м. Севастополь, 2009 р.), I Міжнародній науковій конференції «Напрями забезпечення сталого розвитку аграрного сектору» (м. Біла Церква, 2009 р.), Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Розвиток аграрного виробництва в умовах світової фінансово-економічної кризи» (м. Київ, 2009 р.), Міжнародній науково-технічній конференції «Земля України – потенціал енергетичної та екологічної безпеки держави» (м. Вінниця, 2010 р.), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих учених «Актуальні проблеми економіки» (м. Умань, 2010 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження автором опубліковано 17 наукових праць, з яких 15 одноосібні, в тому числі 7 у наукових фахових виданнях, 2 – у колективних монографіях, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 3,9 друк. арк., з яких 3,6 друк. арк. належить особисто автору.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Повний обсяг дисертаційної роботи становить 227 сторінок комп'ютерного тексту, з яких основна частина займає 175 сторінок. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, який налічує 172 найменування. Робота містить 36 таблиць на 24 сторінках, 18 рисунків на 12 сторінках, 17 додатків на 34 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі – **«Теоретико-методичні основи інвестиційного забезпечення»** узагальнено теоретичні засади інвестиційного забезпечення, розкрито його форми та напрями, обґрунтовано методичні підходи до оцінки інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва.

Дослідження теоретичних аспектів інвестиційного забезпечення як важливішого фактору розвитку економіки, детальний аналіз різних поглядів щодо змісту понятійного апарату в сфері інвестування дозволили обґрунтувати сутність економічної категорії «інвестиційне забезпечення» як сукупності умов, заходів, засобів та економічних відносин щодо формування, нагромадження і використання інвестиційних ресурсів для відтворення й удосконалення виробництва.

Інвестиційне забезпечення – багатоаспектний процес, серед структурних елементів якого можна виділити ресурсне забезпечення як процес залучення фінансових, матеріальних, нематеріальних, трудових і природних ресурсів, спрямований на створення можливостей для інвестування й визначення джерел отримання та напрямів і способів їх акумуляції. Правову, організаційну, інформаційну, мотиваційну, методичну складові як сукупність видів діяльності, покликаних створювати умови для забезпечення процесу інвестування, запропоновано об'єднати в єдиний блок під назвою «інституційне забезпечення». Інституційне забезпечення визначено нами як сукупність організаційних формувань, методів, інструментів і важелів впливу на процес інвестування, що створюють стимулюючі мотиви інвестиційної діяльності та взаємодію із зовнішнім економічним, соціальним і природним середовищем (рис. 1).

Рис. 1. Структура інвестиційного забезпечення розвитку галузі

Практичне здійснення процесу інвестиційного забезпечення у буряківництві вимагає систематизації видів інвестицій з урахуванням різних підходів та методів. З огляду на розвиток у цукробуряковому виробництві інтеграційних процесів та утворення аграрно-промислових формувань,

узагальнену нами класифікацію інвестицій доповнено додатковим критерієм – за формою інтеграційних зв'язків інвестора з сільськогосподарськими підприємствами. За даною ознакою запропоновано виділяти горизонтальні, вертикальні, міжгалузеві та внутрішньогалузеві інвестиції.

Залучення інвестиційних ресурсів залежатиме від здатності інвестора використовувати окремі форми забезпечення інвестиціями, якими визначено самофінансування, боргове фінансування, іноземне інвестування, бюджетну підтримку, спонсорську та донорську допомогу, окремо виділено інвестування в межах аграрно-промислових формувань, а також формувати їх раціональну структуру. В сукупності джерел залучення інвестиційних ресурсів основними є: частина чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємств; амортизаційні відрахування; кредити комерційних банків; інвестиційний лізинг; внески сторонніх вітчизняних та іноземних інвесторів до статутного капіталу.

Вирішення проблеми інвестиційного забезпечення пов'язується з необхідністю комплексної його оцінки, для чого обґрунтовано систему кількісних і якісних показників, що передбачають визначення: рівня забезпеченості інвестиційними ресурсами, ефективності і структурних зрушень інвестицій, базуються на принципах комплексності, простоти розуміння, загальноприйнятості та дають змогу визначити необхідні обсяги і напрями активізації інвестування підприємств галузі.

У другому розділі – **«Сучасний стан та ефективність інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва в сільськогосподарських підприємствах»** досліджено стан і тенденції розвитку буряківництва, оцінено інвестиційну привабливість та інвестиційне забезпечення галузі. Охарактеризовано основні джерела надходження інвестицій, здійснено оцінку ефективності інвестування буряківництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області.

Сучасний стан розвитку буряківництва характеризується скороченням посівних площ і валового збору урожаю порівняно з 1990 роком відповідно у 8 та 7 разів і зменшенням кількості бурякосійних підприємств у 14 разів, що зумовлено збитковістю галузі майже у 50% господарств. Ефективне функціонування галузі потребує технічного, технологічного й організаційного переозброєння виробництва та впровадження інноваційної моделі розвитку. Зазначене зумовлює необхідність нарощування обсягів інвестиційних ресурсів до раціонального рівня та поліпшення їх структури. Інвестиційний фактор визначає ступінь інтенсифікації виробництва та передбачає додаткове вкладення коштів і праці на одиницю площі й ефективніше використання виробничих ресурсів.

Виявлення впливу інтенсифікації на ефективність виробництва цукрових буряків у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області здійснено на основі комбінаційного групування, за результатами якого, з урахуванням дії закону спадної продуктивності факторів виробництва, встановлено раціональний рівень концентрації вкладень у буряківництво, що становить 9-12 тис. грн на 100 га посівів цукрових буряків і забезпечує максимальне значення показників ефективності.

Доцільність інвестицій у розвиток буряківництва визначається його інвестиційною привабливістю, яка є неоднаковою внаслідок територіальної диференціації природних, економічних і соціальних умов та різних результатів господарювання. На основі рейтингової оцінки, здійсненої методом стандартизації показників, визначено місце сільськогосподарських підприємств кожного адміністративного району за рівнем привабливості галузі для інвестицій.

Результати аналізу стану інвестиційного забезпечення буряківництва засвідчили тенденцію до зниження його рівня на фоні загального збільшення обсягів інвестування в основний капітал сільськогосподарських підприємств, зокрема в рослинництво, що зумовлено невваженістю політики державних органів влади щодо розвитку цукробурякового виробництва. У 2008 р. в переважній більшості сільськогосподарських підприємств інвестиції здійснювалися на рівні 30-40% від попереднього, а в господарствах семи районів цей процес у буряківництві взагалі було припинено; у 2009 р. вкладення здійснювалися лише в підприємствах, територіально наближених до функціонуючих цукрових заводів. За досліджуваний період галузь було проінвестовано на суму 18,7 млн грн, причому 53,5% інвестиційних надходжень за п'ять років було отримано сільськогосподарськими підприємствами трьох районів. Зниження рівня концентрації вкладень (у розрахунку на 100 га цукрових буряків) майже вдвічі та зростання, поряд з цим, обсягу вкладень, що припадає на одне бурякосійне господарство, пояснюється високими темпами зменшення кількості суб'єктів господарювання, що вирощують цукрові буряки (табл. 1).

Таблиця 1

Інвестиційне забезпечення буряківництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області за роками*

Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2009 до 2005, %
Інвестиції в основний капітал, млн грн	2046,4	3303,6	4236,2	5128,2	3040,4	148,5
з них: інвестиції в основний капітал сільського господарства, млн грн	377,3	1063,3	874,3	1133,1	1026,4	272,0
у % до загального обсягу інвестицій в основний капітал	18,4	32,2	20,6	22,1	33,8	15,4 в.п.
у тому числі інвестиції в рослинництво, млн грн	195,4	329,0	347,1	718,2	462,8	236,8
у % до загального обсягу інвестицій в основний капітал сільського господарства	51,8	30,9	39,7	63,4	45,1	-6,7 в.п.
з них: інвестиції на придбання основних засобів для буряківництва, млн грн	4,1	6,8	4,6	1,5	1,7	41,5
у % до загального обсягу інвестицій в основний капітал рослинництва	2,1	2,1	1,3	0,2	0,4	-1,7 в.п.
Інвестиції на придбання основних засобів для буряківництва, тис. грн, у розрахунку:						
на одне сільськогосподарське підприємство	26,6	45,4	46,2	28,2	39,8	149,6
на 100 га посівів цукрових буряків	12,2	13,8	12,3	6,3	10,4	85,2

*Джерело: розрахунки автора на основі даних Головного управління агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації (ф. № 2-ін, ф. № 50-сг, ф. № 29-сг)

Реалізація можливостей стабілізації розвитку буряківництва та виведення галузі на якісно новий рівень вимагає підвищення її забезпечення основними засобами, зокрема технікою, що наразі не відповідає нормативній потребі, для чого необхідні додаткові вкладення в основний капітал. За нашими розрахунками, ця сума становить 254,7 млн грн, а за умови розширення в перспективі посівних площ цукрових буряків потреба в інвестиціях зростатиме.

Інвестування буряківництва здійснюється за рахунок джерел, формування яких є визначальною умовою мобілізації інвестицій в обсягах, що створюватимуть можливості для розвитку галузі. Дослідження існуючих та потенційних можливостей залучення інвестицій у буряківництво за рахунок усіх джерел дозволило виявити, що їх доступність, вартість та структура значною мірою залежать від організаційно-правової форми господарювання бурякосійного підприємства.

Встановлено, що в структурі джерел фінансування інвестицій приватного підприємства переважають прибуток та амортизаційні відрахування (69,3-98,7% у різні роки). Придбання сільськогосподарської техніки відбувається, в основному, завдяки отриманню довгострокових кредитів. У підприємстві, що входить до складу агрохолдингу, найбільшу частку (від 70,5 до 93,3%) займають зовнішні джерела фінансування інвестицій, переважно за рахунок постачання учасниками об'єднання матеріально-технічних цінностей. В спільному підприємстві залучення інвестицій забезпечується завдяки внескам іноземних інвесторів до статутного капіталу та доповнюється кредитними ресурсами. Інвестиції із зовнішніх джерел займають тут переважну частину.

Величина відсоткових ставок, за якою досліджуваним суб'єктам доцільно залучати кошти на платній основі із зовнішніх джерел для інвестування виробничої діяльності підприємства загалом та буряківництва зокрема, за нашими розрахунками, має не перевищувати 12,5% та 19,5% відповідно для приватного та спільного підприємств; товариству, інтегрованому до аграрно-промислового об'єднання, за умов господарювання, що склалися в 2009 році, слід надавати перевагу використанню власних коштів і зменшити частку позичкового капіталу, що сприятиме зростанню рівня рентабельності власного капіталу.

У третьому розділі – **«Основні напрями інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах»** обґрунтовано пропозиції щодо активізації відтворювальних процесів на основі реалізації стратегії інвестиційного забезпечення та створення стимулюючих економічних умов розвитку галузі в сільськогосподарських підприємствах шляхом вдосконалення державної підтримки буряківництва; визначено перспективну потребу інвестицій для розширеного відтворення основного й оборотного капіталу та визначено їх ефективність; розроблено пропозиції щодо формування механізму інвестування інноваційного розвитку галузі.

Обов'язковою передумовою забезпечення сталого економічного розвитку буряківництва є визначення напрямів створення сприятливого середовища для залучення інвестицій суб'єктами господарювання шляхом розробки стратегії інвестиційного забезпечення галузі з урахуванням перспектив її розвитку на

мікро- і макрорівні. Вибір шляхів реалізації стратегії в окремому підприємстві залежатиме від ефективності використання інвестиційних ресурсів у галузі на стадії виробництва. З огляду на це запропоновано здійснювати диференціацію бурякосійних господарств шляхом порівняння показників матеріально-речової складової інтенсивності виробництва, що характеризується витратами на 1 га посівів цукрових буряків, і її результативної складової, що передбачає визначення розміру прибутку від реалізації коренеплодів у розрахунку на 1 грн витрат. Відповідно до позиціонування 42 бурякосійних сільськогосподарських підприємств Черкаської області за даними показниками виділено варіанти стратегії інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва (рис. 2).

Стратегія скорочення ризиків інвестування (11 сільськогосподарських підприємств)		Стратегія оптимізації вкладень (10 сільськогосподарських підприємств)	
<i>Способи реалізації</i>	<i>Напрями інвестування</i>	<i>Способи реалізації</i>	<i>Напрями інвестування</i>
Використання невеликих за обсягом джерел інвестування, переважно власних або залучених на безповоротній основі	Удосконалення технології виробництва, доведення обсягів внесення мінеральних та органічних добрив до нормативного рівня, зменшення втрат урожаю при збиранні	Спрямування інвестицій на оптимізацію витрат за рахунок залучення коштів з внутрішніх та зовнішніх джерел	Впровадження ресурсоощадних технологій, застосування системи продуктивних енергозберігаючих машин, доведення до оптимального рівня концентрації виробництва
Стратегія активізації інвестування (9 сільськогосподарських підприємств)		Стратегія утримання позицій (12 сільськогосподарських підприємств)	
<i>Способи реалізації</i>	<i>Напрями інвестування</i>	<i>Способи реалізації</i>	<i>Напрями інвестування</i>
Нарощування вкладень за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел	Оновлення матеріально-технічного забезпечення, дотримання вимог технологій, поліпшення системи удобрення	Інвестування з використанням декількох значних за обсягом джерел, включаючи іноземні	Впровадження новітніх технологій, високопродуктивних сортів та гібридів, використання сучасної ресурсозберігаючої техніки

Рис. 2. Варіанти стратегії інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Реалізація кожного варіанта стратегії інвестування розвитку галузі та організація на цій основі вискоєфективного виробництва цукрових буряків вимагає залучення додаткового обсягу інвестицій. Для визначення їх потреби обґрунтовано перспективи розвитку галузі. За умови повного задіяння існуючих та законсервованих потужностей переробних підприємств для виробництва цукру посівні площі цукрових буряків у масштабах досліджуваної області становитимуть в межах 50,2 тис. га, виробництво цукрових буряків – 2510,5 тис. т, виробництво цукру – 267,2 тис. т. За результатами дослідження

обґрунтовано пропозиції щодо раціонального розміщення сировинних зон цукрових заводів області.

Потреба інвестицій у розширене відтворення основного та оборотного капіталу галузі в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області розрахована для різного рівня виходу продукції з 1 га з визначенням точки беззбитковості виробництва за урожайністю. Оцінка ефективності поетапного інвестування основного й оборотного капіталу буряківництва протягом шести років в обсягах, які пропонуються, засвідчила доцільність їх здійснення (табл. 2).

Таблиця 2

**Потреба та ефективність інвестицій у буряківництво
сільськогосподарських підприємств Черкаської області до 2015 року
в розрахунку на 1 га посівів ***

Показники	Рівні запланованої урожайності, т/га				
	40	50	60	70	80
Інвестиції в основний капітал, тис. грн	34,9	38,8	42,0	43,6	45,1
у тому числі на просте відтворення	16,1	17,0	17,7	18,1	18,4
приріст основних засобів	18,8	21,8	24,3	25,5	26,7
Щорічні інвестиції у формування оборотного капіталу, тис. грн	10,1	11,4	12,7	14,1	15,4
Чиста дисконтована вартість, грн	4225,7	3309,5	2734,0	2894,6	3086,3
Дисконтований індекс рентабельності	1,09	1,07	1,05	1,05	1,06

*Джерело: власні розрахунки

З метою прийняття рішень щодо раціональнішого використання інвестиційних ресурсів, зокрема при оновленні основних засобів, розроблено динамічну економіко-математичну модель оптимізації інвестування основного капіталу. Це дає змогу встановити раціональне спрямування інвестиційних ресурсів на оновлення технічних засобів для виробництва цукрових буряків, обираючи найбільш прийнятне джерело інвестування. Результати розв'язання задачі та порівняння інвестиційних проектів за чотирма критеріями оптимальності свідчать, що перевага має надаватися техніці вітчизняного виробництва.

Ресурсне забезпечення реалізації стратегії розвитку буряківництва має передбачати задіяння механізму інвестування інноваційного розвитку як системи заходів, важелів, стимулів та інструментів, що використовуються для розробки і впровадження у виробництво сучасних науково-технічних досягнень та організаційно-технічних рішень у поєднанні з доцільними формами їх інвестування. Виділено та деталізовано основні елементи запропонованого механізму: важелі активізації, якими є створення належної нормативно-правової бази; повноцінне фінансування наукових установ за рахунок державного бюджету; податкове й кредитне стимулювання інноваційного розвитку; організація поширення серед виробників інформації про результати наукових розробок та їх практичну реалізацію, дорадча підтримка; формування державних замовлень на науково-дослідні роботи; стимулювання попиту на інноваційну продукцію суб'єктами аграрного сектору; створення фондів підтримки

інноваційної діяльності; поглиблення аграрно-промислової інтеграції; формування інноваційно-активної поведінки людей, а також джерела, об'єкти, суб'єкти та напрями інвестування інноваційної діяльності в буряківництві.

Розрахунок ефективності використання інвестиційних ресурсів на інноваційні цілі в цукробуряковому виробництві, обґрунтування оптимальної структури джерел інвестицій для реалізації інноваційного проекту та аналіз ризиків його впровадження здійснено з використанням методики проектного аналізу на прикладі найменш дослідженого напрямку: синтезування з цукросировини окремого виду біологічного пального – біоетанолу. Встановлено, що реалізація даного проекту дасть можливість отримати більший прибуток (на 155 млн грн) порівняно з альтернативним використанням наявних ресурсів для виробництва цукру, отже, переорієнтація надлишкових потужностей заводів на виготовлення паливного етанолу є привабливою. Впровадження виробництва біоетанолу на цукрових заводах сприятиме отриманню додаткової вигоди сільськогосподарськими товаровиробниками. Зростання попиту на цукрові буряки для енергетичних потреб забезпечить збільшення їх посівних площ і розширення ринку збуту, що дасть змогу отримати додатковий прибуток.

Активізація інвестування розробки, впровадження і поширення інновацій у буряківництві зумовлюватиметься консолідацією зусиль аграрних, переробних та інших підприємств і координацією їх діяльності. Зважаючи на позитивний досвід функціонування інтегрованих об'єднань у цукробуряковому підкомплексі, запропоновано створення Регіональної асоціації цукробуряковиробників як об'єднання виробників і переробників цукрових буряків, наукових та фінансових установ, обслуговуючих і торговельних організацій, інформаційно-консультаційних центрів і дорадчих служб досліджуваної області, структура якого наведена на рис. 3.

Рис. 3. Організаційна структура Регіональної асоціації цукробуряковиробників Черкаської області

Державне регулювання у цукробуряковому виробництві має бути спрямоване насамперед на зміни в економічних відносинах між суб'єктами господарювання, зокрема через прийняття та реалізацію галузевої інвестиційної програми; запровадження диференційованого підходу при наданні державних дотацій; розробку змін та доповнень до Закону України “Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру” в частині розподілу квот на виробництво цукру на довготерміновій основі; захист внутрішніх товаровиробників шляхом впровадження заходів по обмеженню імпорту цукру та цукру-сирцю з тростини. Це стане передумовою для створення стабільних умов діяльності, за яких ринковий механізм сприятиме спрямуванню вільних інвестиційних ресурсів саме на виробництво цукрових буряків, досягнення позитивної динаміки розвитку буряківництва, забезпечення його прибутковості, формування належного інвестиційного клімату для надходження інвестицій і виведення галузі на кількісно та якісно новий рівень розвитку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено узагальнення теоретичних засад інвестиційного забезпечення ефективного розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах, що дає змогу сформулювати висновки і пропозиції теоретичного, методичного та практичного характеру, які відображають вирішення завдань дослідження відповідно до поставленої мети і полягають в наступному:

1. Розвиток буряківництва та підвищення його ефективності визначає рівень інвестиційного забезпечення галузі, що передбачає сукупність умов, заходів, засобів та економічних відносин у процесі формування, нагромадження та використання інвестицій відповідно до потреби відтворення й удосконалення виробництва. Основною складовою даного процесу є ресурсне забезпечення як процес залучення фінансових, матеріальних, нематеріальних, трудових і природних ресурсів, що спрямовуються на інвестування, а також визначення джерел отримання цих ресурсів, напрямів і способів їх акумуляції. Інституційне забезпечення як сукупність організаційних формувань, методів, інструментів і важелів впливу на процес інвестування, що створюють механізм взаємодії із зовнішнім економічним і соціальним середовищем, об'єднує правову, організаційну, методичну, інформаційну, мотиваційну складові.

2. Основними формами інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах визначено самофінансування; боргове фінансування, або кредитування; іноземне інвестування; бюджетну підтримку, спонсорську й донорську допомогу; інвестування буряківництва в межах аграрно-промислових формувань, які спроможні акумулювати ресурси з внутрішніх і зовнішніх джерел, у тому числі іноземних.

3. Оцінювання інвестиційного забезпечення буряківництва доцільно здійснювати на основі сформованої системи показників: кількісних, які

використовуються для визначення забезпеченості інвестиційними ресурсами й обґрунтування необхідних їх обсягів, та якісних, що передбачають аналіз ефективності інвестицій та їх структурних зрушень.

4. Сучасний стан буряківництва у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області характеризується низьким рівнем забезпеченості інвестиційними ресурсами для впровадження інтенсивних технологій виробництва, зменшенням площ під цукровими буряками у 2009 році до 12,8% від рівня 1990 року, зниженням частки бурякового поля в посівах від 10,2 до 1,5%, зменшенням у 14 разів кількості бурякосійних підприємств. Ефективність виробництва нижча за потенційні можливості галузі.

5. Низький рівень інвестиційної привабливості буряківництва зумовив зменшення вкладень у цю галузь в сільськогосподарських підприємствах. На фоні деякого позитивного приросту інвестицій у рослинництво обсяги їх надходження у виробництво цукрових буряків за досліджуваний період зменшились на 60%, причому в господарствах 12 з 20 адміністративних районів інвестування буряківництва взагалі було припинено. Результати дослідження впливу рівня інвестиційного забезпечення на ефективність виробництва цукрових буряків у сільськогосподарських підприємствах свідчать про прямий зв'язок між показниками результативності буряківництва й обсягами вкладень та про доцільність нарощування інвестицій.

6. Формування структури джерел інвестицій у буряківництво визначається організаційно-правовою формою господарювання. Для приватних підприємств характерним є фінансування інвестиційної діяльності переважно із власних джерел (70-99%); надходження із зовнішніх джерел займають від 70 до 93% у структурі інвестування суб'єктів, що входять до складу аграрно-промислових формувань; у спільних підприємствах залучення інвестицій в буряківництво забезпечується за рахунок внесків іноземних інвесторів до статутного капіталу (до 52%) та доповнюються кредитними ресурсами.

7. Перспективна ємність ринку цукру визначена за трьома варіантами забезпечення потреб у цукрі прогнозованої чисельності населення: за раціональною нормою, фактичним споживанням та з урахуванням коефіцієнта платоспроможності; враховуючи потенційну потужність цукрових заводів (24,7 тис. т/добу) та оптимальну тривалість цукроваріння – 90 діб. Розрахунками встановлено, що при повному задіянні існуючих і законсервованих переробних підприємств для виробництва цукру посівні площі цукрових буряків становитимуть до 83,7 тис. га, обсяги виробництва цукрових буряків – 2,5 млн т, цукру – 267,2 тис. т; радіус сировинної зони цукрових заводів – до 22 км.

8. Процес інвестиційного забезпечення буряківництва на рівні окремого підприємства має сприяти досягненню достатньої ефективності використання інвестиційних ресурсів у галузі на стадії виробництва. Розроблено варіанти стратегії виробників, що орієнтуватимуть їх на темпи стимулювання процесу інвестиційного забезпечення галузі, зокрема активізації інвестування; зниження інвестиційних ризиків; оптимізації вкладень; утримання позицій.

9. Організація високоефективного виробництва цукрових буряків на основі реалізації стратегії інвестування вимагає залучення додаткового обсягу інвестицій. Обґрунтовано потребу в інвестиціях в основний і оборотний капітал буряківництва до 2015 року з визначенням точки беззбитковості виробництва продукції галузі за урожайністю. Для прийняття господарських рішень щодо розподілу в часі інвестиційних ресурсів, спрямованих на оновлення технічних засобів сільськогосподарських підприємствах, запропоновано динамічну економіко-математичну модель оптимізації інвестицій в основний капітал буряківництва з метою мінімізації інвестиційних витрат та вибору прийнятного джерела інвестування. Порівняння інвестиційних проектів за різними критеріями оптимальності свідчать, що за всіма варіантами слід надавати перевагу техніці вітчизняного виробництва.

10. Реалізація стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції буряківництва потребує впровадження механізму інвестування інноваційного розвитку галузі, який визначено як систему, що включає комплекс заходів, важелів, стимулів та інструментів для розробки і впровадження у виробництво сучасних науково-технічних досягнень та організаційно-технічних рішень. Підвищенню рівня інвестиційного забезпечення розвитку, в тому числі й інноваційного, поглибленню економічних відносин у цукробуряковому підкомплексі сприятиме запропонована організаційна структура Регіональної асоціації цукробуряковиробників у складі виробників і переробників цукрових буряків, наукових та фінансових установ, обслуговуючих і торговельних організацій, інформаційно-консультаційних центрів і дорадчих служб досліджуваної області, що також визначатиме інвестиційну привабливість підприємств галузі.

11. Державна економічна політика та протекціонізм у сфері інвестиційного забезпечення буряківництва повинні мати комплексний характер і спрямовуватись на регулювання збалансованого розвитку всіх ланок підкомплексу, складовою якого є буряківництво, та активізацію залучення інвестиційних ресурсів у галузь. Запропонована система інструментів і заходів державного регулювання включає: законодавче оформлення елементів інвестиційної політики у буряківництві, стимулювання підвищення ефективності виробництва цукрових буряків, захист вітчизняних товаровиробників, оптимізацію заходів цінового регулювання, контроль та оцінку роботи органів державної влади щодо поліпшення інвестиційної привабливості галузі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Смолій Л. В. Економічна оцінка конкурентоспроможності продукції буряківництва як основи інвестиційної привабливості галузі / Л. В. Смолій // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. – Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2007. – № 1. – С. 215 – 217 (0,3 друк. арк.).

2. Смолій Л. В. Сучасні умови залучення інвестиційних ресурсів в аграрний сектор України / Л. В. Смолій // Вісник Білоцерківського державного аграрного університету: Зб. наук. праць. – Біла Церква, 2009. – Вип. 63. – С. 49 – 53 (0,3 друк. арк.).

3. Смолій Л. В. Інвестиційне забезпечення аграрних підприємств регіону / Л. В. Смолій // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 65 – 67 (0,3 друк. арк.).

4. Смолій Л. В. Інвестування матеріально-технічного забезпечення буряківництва / Л. В. Смолій // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва – Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2009. – № 12. — С. 358 – 366 (0,4 друк. арк.).

5. Смолій Л. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку буряківництва в Україні / Л. В. Смолій // Економіка: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. – Випуск 256: В 10 т. – Т. IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 1543 – 1549 (0,3 друк. арк.).

6. Борейко І. П. Оцінка альтернативних можливостей інвестування виробництва біопалива в аграрно-промислових формуваннях цукробурякового підкомплексу / І. П. Борейко, Л. В. Смолій : зб. наук. праць Вінницького національного аграрного університету. – Вінниця, 2010. – Випуск 42. – Т.1. – С. 175 – 179 (*особистий внесок здобувача: визначення порівняльної економічної ефективності альтернативних варіантів переробки цукрових буряків – 0,2 друк. арк.*)

7. Смолій Л. В. Формування інвестиційного механізму інноваційного розвитку буряківництва / Л. В. Смолій // Інноваційна економіка. – 2010. – № 3. – С. 168 – 173 (0,3 друк. арк.).

Публікації в інших наукових виданнях

8. Смолій Л. В. Проблеми інвестиційного забезпечення буряківництва в контексті сучасного стану розвитку галузі // Фінансово-економічні аспекти стабільного розвитку аграрної економіки України : колективна монографія / Л. В. Смолій ; під ред. М. Я. Дем'яненка, М. Й. Маліка. – Умань : СПД Сочінський, 2009. – С. 148 – 155 (0,4 друк. арк.).

9. Борейко І. П. Інвестиційне забезпечення розвитку людського капіталу в Україні // Соціально-економічні аспекти формування громадянського суспільства в Україні : колективна монографія / І. П. Борейко, Л. В. Смолій – Умань : Видавець «Сочінський», 2009. – С. 160 – 170 (*особистий внесок здобувача: оцінка обсягів інвестицій у розвиток людського капіталу та визначення основних джерел їх надходження – 0,2 друк. арк.*).

Матеріали наукових конференцій

10. Смолій Л. В. Обґрунтування необхідності інвестицій в матеріально-технічне забезпечення буряківництва в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [«Державна політика та стратегія реформування економіки України в ХХІ сторіччі»], (Полтава, 27 бер. 2007р.) / М-во аграр. політики, Полт. держ. аграр. акад. – Полтава : Полт. держ. аграр. акад., 2007. – С. 244 – 245 (0,1 друк. арк.).

11. Смолій Л. В. Інвестиційно-інноваційний чинник як основна складова забезпечення економічного зростання України : матеріали наук.-практ. конф. [«Соціально-економічні аспекти формування громадянського суспільства в Україні»], (Умань, 8–9 черв. 2007 р.) / М-во аграр. політики, Уманськ. держ. аграр. ун-т. – Умань : СПД Сочінський, 2007. – С. 152 – 154 (0,1 друк. арк.).

12. Смолій Л. В. Основні напрями інвестування галузі буряківництва : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. [«Ринкова трансформація економіки АПК»], (Харків, 27–28 лист. 2007 р.) / М-во аграр. політики, Харк. нац. техн. ун-т сільськ. госп. ім. Петра Василенка. – Х. : Харк. нац. техн. ун-т сільськ. госп. ім. Петра Василенка, 2007. – С. 133 – 134 (0,1 друк. арк.).

13. Смолій Л. В. Вплив функціонування інтегрованих формувань у бурякоцукровому підкомплексі на інвестиційне забезпечення галузі : матеріали Всеукр. наук. конф. молодих учених, присвяченої 110-річчю з дня народження М. М. Шкварука, (Умань, 21–22 лют. 2008 р.) / М-во аграр. політики, Уманськ. держ. аграр. ун-т. – Умань : Уманськ. держ. аграр. ун-т., 2008. – С. 146 – 147 (0,1 друк. арк.).

14. Смолій Л. В. Особливості інвестиційного забезпечення розвитку людського капіталу села : матеріали наук.-практ. конф. [«Соціально-економічні аспекти формування громадянського суспільства в Україні»], (Умань, 6–7 черв. 2008 р.) / М-во аграр. політики, Уманськ. держ. аграр. ун-т. – Умань : СПД Сочінський, 2008. – С. 150 – 152 (0,1 друк. арк.).

15. Смолій Л. В. Передумови відновлення галузі буряківництва в Україні : матеріали Четвертої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. [«Соціум. Наука. Культура»], (Київ, 28–30 січн. 2009 р.) / Ін-т наук. прогнозування. – К. : ТОВ ТК «Меганом», 2009. – С. 51 – 52 (0,1 друк. арк.).

16. Смолій Л. В. Виробництво біопалива як перспективний напрям інвестування буряківництва : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (у заочн. формі) [«Розвиток аграрного виробництва в умовах світової фінансово-економічної кризи»], (Київ, 2009 р.) / Укр. акад. аграр. наук, ННЦ «Ін-т аграр. економіки». – К. : ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2009. – С. 119 – 123 (0,2 друк. арк.).

17. Смолій Л. В. Структура інвестиційного забезпечення та його місце в інвестиційній системі : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених [«Актуальні проблеми економіки»], (Умань, 17 лист. 2010 р.) / Мін-во осв. і науки, Уманськ. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – 128 с. (0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Смолій Л. В. Інвестиційне забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами

економічної діяльності). – Уманський національний університет садівництва. – Умань, 2011.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних і практичних питань поліпшення інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва. Вивчено структуру інвестиційного забезпечення, уточнено визначення окремих складових та удосконалено методику його оцінювання.

Досліджено сучасний рівень інвестиційного забезпечення буряківництва та встановлено структуру джерел інвестування залежно від організаційної форми господарювання підприємства. Обґрунтовано пропозиції щодо розробки стратегії інвестиційного забезпечення розвитку буряківництва та вибору шляхів її реалізації з урахуванням ефективності використання інвестиційних ресурсів у галузі на стадії виробництва.

Викладено рекомендації щодо стимулювання використання інвестицій в інноваційному процесі. Сформовано систему заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання інвестиційно-інноваційного розвитку буряківництва.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційне забезпечення, буряківництво, інновації, джерела інвестування, ефективність інвестицій.

АННОТАЦІЯ

Смолий Л. В. Инвестиционное обеспечение развития свекловодства в сельскохозяйственных предприятиях. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Уманский национальный университет садоводства. – Умань, 2011.

Диссертационная работа посвящена исследованию теоретических, методических и практических вопросов улучшения инвестиционного обеспечения развития свекловодства. Выделены особенности этого процесса, его структура и уточнено определение отдельных составляющих. Изучены формы и направления инвестиционного обеспечения отрасли и усовершенствована методика его оценки на основе количественного и качественного подходов.

Проанализированы тенденции развития свекловодства, определен рейтинг и осуществлено ранжирование сельскохозяйственных предприятий по уровню инвестиционной привлекательности отрасли. Исследовано современное состояние ее инвестирования.

В работе определена последовательность действий для формирования стратегии инвестиционного обеспечения свекловодства, реализация которой должна быть нацелена на создание новых экономических условий функционирования отрасли и активизацию воспроизводственных процессов. Определены подходы к выделению вариантов стратегии инвестиционного обеспечения развития свекловодства с учетом эффективности использования инвестиционных ресурсов на стадии производства. Рассчитан объем инвестиций,

необходимых для формирования основного и оборотного капитала исследуемой отрасли в сельскохозяйственных предприятиях с определением перспективных источников инвестирования.

Необходимый объем инвестиций определен суммой прироста основных средств и амортизационных отчислений. Для достижения уровня урожайности 40 т/га необходимо дополнительно инвестировать в основной капитал свекловодства 34,9 тыс. грн на 1 га сахарной свеклы, 50 т/га – 38,8 тыс. грн/га, 60 т/га – 42,0 тыс. грн/га, 70 т/га – 43,6 тыс. грн/га, 80 т/га – 45,1 тыс. грн/га соответственно. Также рассчитан объем инвестиций, необходимых для обеспечения потребности отрасли в оборотных средствах. Оценка эффективности поэтапного инвестирования основного и оборотного капитала свекловодства в течение шести лет свидетельствует о целесообразности инвестирования. При осуществлении вложений для обеспечения получения 40 т/га сахарной свеклы чистая текущая стоимость составит 4225,7 грн на 1 га, для 50 т/га – 3309,5 грн/га, 60 т/га – 2734,0 грн/га, 70 т/га – 2894,6 грн/га, 80 т/га – 3086,3 грн/га. Дисконтированный индекс рентабельности запланированных инвестиций составит соответственно 1,09, 1,07, 1,05, 1,05 и 1,06.

Предложена динамическая экономико-математическая модель оптимизации капитальных вложений, позволяющая установить рациональное использование инвестиционных ресурсов на обновление технических средств для производства сахарной свеклы с учетом ограниченного инвестиционного обеспечения.

Обосновано, что ресурсное обеспечение реализации стратегии функционирования свекловодства на инновационной основе должно происходить за счет формирования механизма инвестирования инновационного развития. Осуществлена оценка эффективности инноваций на примере инвестирования проекта по производству биоэтанола, исследованы риски его внедрения. Изложены предложения относительно введения системы мер по стимулированию использования инвестиций в инновационном процессе, что обеспечит создание соответствующих социально-экономических, организационных и правовых условий для реализации инноваций в свекловодстве. В частности, предложено создание Региональной ассоциации свеклосахаропроизводителей Черкасской области, целью деятельности которой должна стать реализация следующих функций: представительство интересов членов ассоциации во властных структурах; осуществление мониторинга ситуации в отрасли на региональном и государственном уровнях; разработка и реализация предложений по улучшению механизма взаимоотношений предприятий и организаций подкомплекса, предоставление консультационных услуг участникам объединения по вопросам апробации и внедрения технологий, организации сбыта, распространения передового опыта, результатов научных разработок; формирование базы данных инвестиционных и инновационных проектов в отрасли; активизация инновационно-направленного инвестирования свеклосахарного производства через создание специального фонда содействия инновационным процессам.

Рекомендовано использование системы мер, направленных на повышение

эффективности государственного регулирования инвестиционно-инновационного развития свекловодства.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционное обеспечение, свекловодство, инновации, источники инвестирования, эффективность инвестиций.

SUMMARY

Smoliy L. V. Investment provision for the development of sugar beet cultivation in agriculture enterprises. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics Science, in specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activities). – Uman National University of Horticulture. – Uman, 2011.

This thesis deals with theoretical, methodological and practical issues concerning the investment provision for the development of sugar beet cultivation. The structure of the investment provision has been studied. The determination of its individual components has been specified. The methodology of the investment provision has been improved.

The thesis investigates the modern level of investment provision of sugar beet cultivation and determined the structure of investment sources depending on the property category of the enterprise. The suggestions concerning strategy elaboration of the investment provision for the development of sugar beet cultivation have been grounded. The paper substantiates the choice of the strategy implementation ways taking into account the effectiveness of using investments resources in the industry at the production stage.

The recommendations introducing the system of measures for the stimulation of the investment usage into the innovative process have been stated. The system of measures aimed at improving the effectiveness of state regulation of investment and innovative development of sugar beet cultivation.

Keywords: investment, investment provision, sugar beet cultivation, innovation, investment sources, effectiveness of investment.